

فارسی عمومی

دکتر سید قادر لاهوتی

(عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران)

چاپ اول - تابستان ۱۳۹۵

انتشارات علمی فرهنگی معصومی

سرشناسه	: لاهوتی، سیدقادر، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: فارسی عمومی / سیدقادر لاهوتی.
مشخصات نشر	: تهران : علمی فرهنگی معصومی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۵۵۰-۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۸۸ - ۲۰۰.
موضوع	: ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: (Persian literature -- Study and teaching (Higher
موضوع	: فارسی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: (Persian language -- Study and teaching (Higher
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ز.۲/۱۲۳۳۳۱ PIR
رده بندی دیویی	: ۸۵۰/۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۱۹۵۸۱
تاریخ درخواست	: ۱۳۹۵/۰۵/۱۰
تاریخ پاسخگویی	:
کد پیگیری	: 4318578
عنوان کتاب	: فارسی عمومی
مؤلف	: سید قادر لاهوتی
ناشر	: علمی فرهنگی معصومی
ویراستار	: سیده زینب مرتضوی نژاد
آدرس ناشر	: میران انقلاب، ابتدای خ آزادی، کوچه جنتی، بست فرسار، پلاک ۲، طبقه ۳، واحد ۲
آدرس اینترنتی ناشر	: www.masoumipub.com
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۵۵۰-۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
چاپخانه و صحافی	: ناشر
طراح جلد	: امیرحسین آهنگریان
تیراژ	: ۵۰۰ جلد
قیمت	: ۱۴۰.۰۰۰ ریال
نوبت چاپ	: اول

فهرست مطالب

مقدمه‌ی نویسنده.....

فصل اوّل: زبان و انواع ادبی.....

الف) زبان ادبی.....

سبک ادبی (LITERARY STYLE).....

ب) انواع ادبی.....

ادبیات حماسی.....

ادبیات غزلی.....

ادبیات تعلیمی.....

ادبیات نمایشی.....

فصل دوم: بلاغت.....

انواع جناس.....

الف) تجنّیس (جناس).....

ب) جناس تام:.....

پ) جناس ناقص:.....

ت) جناس زاید:.....

ج) جناس مرکب:.....

چ) جناس مُطَرَف:.....

ه) جناس مضارع و لاحق:.....

خ) جناس خط یا جناس مُصَحَّف:.....

د) جناس لفظ یا لفظی در مقابل جناس خط:.....

ذ) جناس مکرر که آن را جناس مزدوج و مردّد نیز گویند:.....

قلب یا مقلوب.....

مراعات نظیر.....

حسن تعلیل.....

مبالغه و اغراق.....

ایهام.....

مطابقه = تضاد = طباق.....

لف و نشر.....

لفّ و نشر مرتب.....

لف و نشر مشوّش.....

تجاهل عارف = تجاهل العارف.....

سوال جواب.....

تشبیه.....

استعاره.....

استعاره تحقیر.....

استعاره بالکنایه یا استعاره مکمل.....

حقیقت و مجاز.....

کنایه.....

فصل سوم: قالب‌های شعر فارسی.....

فرد = مفرد.....

دوبیتی.....

رباعی.....

مشوی.....

قصیده.....

غزل.....

فرق غزل و قصیده.....

قطعه.....

مسمط.....

ترجیع بند و ترکیب بند.....

ترجیع بند: سعدی.....

ترکیب بند: وحشی بافقی.....

فصل چهارم: سبک شناسی نظم

تعریف سبک

مراحل تحلیل سبکی یک اثر ادبی

سبک خراسانی

برخی از ویژگی های شعر سبک خراسانی

سبک عراقی

برخی از ویژگی های شعر سبک عراقی

سبک سی (صفهانی)

برخی از ویژگی های شعر سبک هندی

سبک دوره بازگشت

شعر مشروطیت

ویژگی های عمومی شعر دوره مشروطیت

شعر معاصر (نو)

شعر نیمایی

انواع شعر نو

فصل پنجم: انواع نظم فارسی

رودکی (متوفی ۳۲۹ه.ق قرن ۴)

فردوسی (۴۱۱-۴۱۶ه.ق قرن ۴ و اوایل قرن ۵)

هفت خان یا هفت خوان در شاهنامه عبارت است از:

خان نخست (جنگ رخس با شیر):

خان دوم (تشنگی):

خان سوم (ازدهای نر):

خان چهارم (زن جادوگر):

خان پنجم (دیوی به نام اولاد):

خان ششم (دیوی به نام ارژنگ):

خان هفتم (دیو سپید):

داستان رستم و سهراب.....

دنباله‌ی ماجرا از شاهنامه:

فرخی سیستانی (متوفی ۴۲۹ ه. ق. قرن ۴ و ۵).....

منوچهری (متوفی ۴۳۲ ه. ق. قرن ۴ و ۵).....

باباطاهر (تولد آواخر قرن ۴ وفات ظاهرانیمه دوم قرن ۵).....

خیام (ظاهر آمتوفی به سال ۵۱۷ ه. ق. قرن ۶).....

ناصر خسرو (متوفی ۴۸۱ ه. ق. قرن ۵).....

سنایی صوفی: ۵۴۵ ه. ق. قرن ۶).....

نظامی گنجوی (تولد ۵۳۰ ه. ق. وفات ۶۱۴ ه. ق. قرن ۶ و ۷).....

آغاز داستان لیلی و مجنون.....

مسعود سعد سلمان (۴۴۰ ق. - ۵۱۰ ه. ق. قرن ۵ و ۶).....

عبد الواسع جبلی (توفی ۵۰۰ ه. ق. قرن ۵).....

انوری (متوفی به سال ۵۸۳ ه. ق. قرن ۶).....

زیرک و ابله.....

خاقانی (تولد ۵۲۰ ه. ق. وفات ۵۹۵ ه. ق. قرن ۶).....

شیخ محمود شبستری (متوفی ۷۲۰ ه. ق. قرن ۷ و ۸).....

عطار (تولد ۵۴۰ ه. ق. وفات ۶۲۷ ه. ق. به موجب روایات قرن ۷ و ۸).....

مولوی (تولد ۶۰۴ ه. ق. وفات ۶۷۲ ه. ق. قرن ۷).....

دیوان شمس - غزلیات.....

مثنوی معنوی - دفتر سوم؛ حکایت مارگیر که از دهنای فسرده را مرده پنداشت و در ریمان هایش پیچید

و به بغداد آورد.....

فخرالدین عراقی (وفات ۶۸۸ ه. ق. قرن ۷).....

سعدی (تولد ۶۰۶ ه. ق. وفات ۶۹۱ ه. ق. قرن ۷).....

سعدی - بوستان - باب هفتم در عالم تربیت.....

خواجهی کرمانی (وفات ۷۵۳ ه. ق. قرن ۷ و ۸).....

حافظ.....

امیر خسرو دهلوی (متوفی ۷۲۵ ه. ق. قرن ۷ و ۸).....

- جامی (متولد ۸۱۷ ه. ق. وفات ۸۹۸ ه. ق. قرن ۹).....
- هاتف اصفهانی (متوفی ۱۱۹۸ ه. ق. قرن ۱۱).....
- شیخ بهایی (تولد ۹۵۳ ه. ق. وفات ۱۰۳۱ ه. ق. قرن ۱۰ و ۱۱).....
- فروغی بسطامی (تولد ۱۲۱۳ ه. ق. وفات ۱۲۷۴ ه. ق. قرن ۱۳).....
- حزین لاهیجی (تولد ۱۱۰۳ ه. ق. وفات ۱۱۸۱ ه. ق. قرن ۱۲).....
- صائب تبریزی (تولد ۱۰۱۶ ه. ق. وفات ۱۰۸۱ ه. ق. قرن ۱۱).....
- نشاط اصفهانی (وفات ۱۲۴۴ ه. ق. قرن ۱۳).....
- محتشم کاشانی (وفات ۹۶۶ ه. ق. قرن ۱۰).....
- همای شیرازی (وفات ۱۲۹۰ ه. ق. قرن ۱۳).....
- پروین اعتصامی (تولد ۲۸۵ ه. ش. وفات ۱۳۲۰ ه. ش).....
- ایرج میرزا (تولد ۲۹۱ ه. ش. وفات ۱۴۴۰ ه. ش. دوره معاصر).....
- ملک الشعراى بهار (تولد ۱۲۰۶ ه. ش. وفات ۱۳۳۰ ه. ش. قرن معاصر).....
- فرخی یزدی (وفات ۱۳۱۸ ه. ش. دوره معاصر).....
- عماد خراسانی (تولد ۱۳۰۰ ه. ش. وفات ۱۳۸۲ ه. ش. دوره معاصر).....
- پژمان بختیاری (تولد ۱۲۷۹ ه. ش. وفات ۱۳۵۳ ه. ش).....
- هما میر افشار (تولد ۱۳۲۵ ه. ش).....
- طاهره قره العین (تولد ۱۲۳۰ ه. ق. وفات ۱۲۶۸ ه. ق. قرن ۱۳).....
- ابوالقاسم حالت (تولد ۱۲۹۷ ه. ش. وفات ۱۳۷۱ ه. ش. دوره معاصر).....
- ابوالقاسم لاهوتی (تولد ۱۲۶۴ ه. ش. وفات ۱۳۳۵ ه. ش. دوره معاصر).....
- نیما یوشیج (تولد ۱۲۷۴ ه. ش. وفات ۱۳۳۸ ه. ش).....
- تفسیر شعر «خانه ام ابری است» (محمد حقوقی).....
- احمد شاملو (تولد ۱۳۰۴ ه. ش. وفات ۱۳۷۹ ه. ش. دوره معاصر) (۱. بامداد).....
- فریدون مشیری (تولد ۱۳۰۵ ه. ش. وفات ۱۳۷۹ ه. ش. دوره معاصر).....
- رهی معیری (تولد ۱۲۸۸ ه. ش. وفات ۱۳۴۷ ه. ش. دوره معاصر).....
- سهراب سپهری (تولد ۱۳۰۷ ه. ش. وفات ۱۳۵۹ ه. ش. دوره معاصر).....
- اخوان ثالث (تولد ۱۳۰۷ ه. ش. وفات ۱۳۶۹ ه. ش. دوره معاصر).....
- شفیعی کدکنی (تولد ۱۳۱۸ ه. ش. دوره معاصر).....

بهرز یاسمی (تولد ۱۳۶۲ ه. ش دوره‌ی معاصر).....	۱
قیصر امین پور (تولد ۱۳۳۸ ه. ش وفات ۱۳۸۶ ه. ش دوره‌ی معاصر).....	۲
فروغ فرخزاد (تولد ۱۳۱۳ ه. ش وفات ۱۳۴۵ ه. ش دوره‌ی معاصر).....	۳
شهریار (تولد ۱۲۸۵ ه. ش وفات ۱۳۶۷ ه. ش دوره‌ی معاصر).....	۴
محمد علی بهمنی (تولد ۱۳۲۱ ه. ش دوره‌ی معاصر).....	۵
خسرو فرشیدورد (تولد ۱۳۰۸ ه. ش وفات ۱۳۸۸ ه. ش دوره‌ی معاصر).....	۶
فصل ششم: سبک‌شناسی نثر فارسی.....	۷
الف: طبع‌بندی از دیدگاه صورت.....	۸
ب: طبقه‌بندی از لحاظ محتوا و موضوع.....	۹
ج: سیر تاریخی و فرایند.....	۱۰
فصل هفتم: انواع نثر فارسی.....	۱۱
گلستان سعدی.....	۱۲
دیباچه.....	۱۳
حکایت.....	۱۴
تفسیر طبری.....	۱۵
قصه‌ی هابیل و قابیل.....	۱۶
ظهرالدین سمرقندی.....	۱۷
داستان روباه و کفشگر.....	۱۸
هزار و یک شب.....	۱۹
ابله و عیار.....	۲۰
عنصرالمعالی (تولد ۴۱۲ ه. ق وفات ۴۸۸ ه. ق قرن ۵).....	۲۱
قابوسنامه.....	۲۲
عبارت با عبارت فرق بسیار است.....	۲۳
نوروزنامه.....	۲۴
نوروز.....	۲۵
اسرارالتوحید.....	۲۶

۴. نظامی عروضی سمرقندی.....
۴. آرد نماند.....
۵. کلیله و دمنه.....
۵. زاغ و کبک نخجیر.....
۶. مرزبان نامه.....
۶. حکایت هنبوی با ضحاک.....
۷. ابوالفضل بیانی (تولد ۳۸۵ ه. ق وفات ۴۷۰ ه. ق قرن ۴ و ۵).....
۷. ذکر بردا کردن امیر حسنک وزیر رحمه الله علیه.....
۹. غزالی.....
۱۰. اندر علاج ریا.....
۱۰. خواجه عبدالله انصاری (تولد ۴۰۵ ه. ق وفات ۴۸۱ ه. ق قرن ۵).....
۱۰. دل به دست آر تا کسی باشی.....
۱۲. عطاملک جوینی (تولد ۶۲۳ ه. ق وفات ۶۸۱ ه. ق قرن ۷).....
۱۲. تاریخ جهانگشا.....
۱۲. خواجه نصیرالدین طوسی (تولد ۸۹۷ ه. ق وفات ۶۷۲ ه. ق قرن ۷).....
۱۲. اخلاق ناصری.....
۱۲. آداب سخن گفتن.....
۱۳. جوامع الحکایات و لوامع الروایات.....
۱۴. جامی (متولد ۸۱۷ ه. ق وفات ۸۹۸ ه. ق قرن ۹).....
۱۴. حکایت هایی از بهارستان.....
۱۵. فریدون توللی (تولد ۱۲۹۸ ه. ش وفات ۱۳۶۴ ه. ش دوره ی معاصر).....
۱۵. التفصیل.....
۱۶. دهخدا (تولد ۱۲۸۵ ه. ش وفات ۱۳۳۴ ه. ش دوره ی معاصر).....
۱۶. چرند و پرند دهخدا.....
۱۷. صادق چوبک (تولد ۱۲۹۵ ه. ش وفات ۱۳۷۷ ه. ش دوره ی معاصر).....
۱۷. .....
۱۷. ....

فصل هشتم: دستور زبان فارسی.....

فصل نهم: نشانه گذاری.....

فصل دهم: شیوه املاي فارسی.....

فصل یازدهم: داستان نویسی.....

فصل دوازدهم: نامه نگاری.....

فصل سیزدهم: خلاصه نویسی.....

فصل چهاردهم: شیوه تحقیق و مرجع شناسی.....

شبه های حقیق:

کتاب مرجع چیست و چه ویژگی هایی دارد؟.....

فصل پانزدهم: ویراستار.....

تعریف ویرایش.....

ویژگی های ویراستار.....

وظایف ویراستار.....

ویرایش زبانی - ساختاری.....

ویرایش محتوایی.....

فصل شانزدهم: ترجمه.....

ترجمه ی شفاهی.....

ترجمه ی مکتوب.....

ترجمه ی ارتباطی و ترجمه ی معنایی.....

فهرست منابع و مآخذ.....

به نام خداوند جان و خرد

مقدمه‌ی نویسنده

خداوند متان را سپاس می‌گویم که به این بنده توفیق داد، مجموعه‌ای موجز و متناسب با نیازها و عواطف نسل جوان و دانشجویان این مرز و بوم فراهم آورم. بی تردید زبان و ادبیات فارسی یکی از غنی‌ترین زبان‌ها در ادبیات جهان است. فرهنگ دیرین و کهنسال ایران زمین، معارف بلند آسمانی، عرفان برخاسته از جان و دل عاشقان حق و الهامات و ابداعات لطیف متذوقان ادب، ادبیات ما را به گوهرهای گرانبهایی آراسته است که توانسته خواسته‌ها، نیازها، دردها، عواطف و احساسات همگان را بیان نماید و لحظات خوش و پربراری برای عموم فراهم آورد.

آنچه مسلم است این است که نسل جدید تمایل کمتری به ادبیات و زبان ارزشمند خود نشان می‌دهد. به راستی باید اعتراف نمود که این کم‌تلاشی نه به خاطر عدم جاذبه‌ی ادبیات ماست، که برخاسته از گزینش‌هایی بوده که از ذوق کمتر مایه گرفته است. لذا رای اینکه تا حدودی پیوند میان جوانان و ادبیات گرانسنگ آنان برقرار گردد، برآن شدم، مجموعه‌ای در نهایت این راه مناسب با ذوق آنها فراهم آورم.

قابل ذکر است که در تنظیم نمونه‌ها اثرات نظم و نثر، حتی الامکان سعی شده است بر مبنای سبک‌های مختلف نظم و نثر فارسی طبقه‌بندی شود، تا هم ناظر به ترتیب و توالی تاریخی باشد و هم سیر تطور و دگرگونی نظم و نثر فارسی را نشان دهد. البته رعایت حال مخاطب نیز در نظر بوده است.

به علاوه در این مجموعه از انواع ادبی، بلاغت، قالب‌های شعری، سبک‌شناسی نظم، انواع نظم فارسی، سبک‌شناسی نثر، انواع نثر فارسی، دستور زبان فارسی، نشانه‌گذاری، سیوه‌ملا، فارسی، نامه‌نگاری، داستان‌نویسی، خلاصه‌نویسی، مرجع‌شناسی، ویراستاری و ترجمه که برای آموزش دانش‌جویان زم بوده است در نهایت ایجاز سخن رفته است.

مقبول افتادن این خدمت ناچیز نزد اهل ادب بزرگترین پاداش نگارنده است.

دکتر سید قادر لاهوتی

تابستان ۱۳۹۵